

Megjelenik a lap **Temesvá-**
rott minden **kedden.**

Előfizetési díj akár helyben,
akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp.

Fél évre 3 ft. pp.

A helybeli előfizetők a lap ház-
hozfordásáért rendelést tehetnek
a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros,
bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Előfizetni helyben a szer-
kesztőségnél, vagy a helybeli könyv-
kereskedésekben; vidéken min-
den cs. kir. postahivatalnál a szer-
kesztőséghez utasítandó bérmentes
levelekben.

Hirdetések minden közhasználat-
ban lévő nyelven fölvetnek. A
beigatásért minden három hasábos
egyes sorért 4 p. krajcárnyi díj szá-
mitatik.

Kiadó hivatal: belváros, el-
nöki utca 62. szám Heil Adolf
könyvvezető intézetében.

Kedd, october 19. 1858.

16. szám.

Első évi folyam.

Kinisy Pál.

(Folytatás.)

A vár ostroma ugyan soká tartott, s folytatása is jelentékeny veszteséggel járt, de a vár elfoglalása sokkal nagyobb horderővel birt: s így a nyereség a kiállott fáradságot és szenvedéseket dusan jutalmazta. A két ellenséges fél között ez évben béke is kötött, de mint tudjuk csak kötött, azonban meg nem tartott.

1469-ben Mátyás a rendek által Olmüben király-
lányá kiálltatott, s Brünnben meg is koronáztatott, innen
Vratislavba ment, s a hódolatot is elfogadta. Podiebrad
most Victorin fiát nevezte ki utódának, s a csatasíkra azt
állítá a magyarok ellen. Azonban szerencsétlenül, az
ifjú vezér ugyanis a miéink által elfogatott, s Budára
vitetett.

Most hat év folyt le; Mátyás, a pápa, a császár,
s Podiebrad közt különféle ügyek merültek fel és alá
a tettek szinpadán; s ez évek után ismét csak 1477-ik
évben találkozunk Kinisyyvel, ki Mátyás akaratának min-
denben mint villámnak hajolt meg.

Mátyás és a császár ismét sikra szálltak, tehát
folyt ismét a háboru, miért? miként azt a király maga
is bevallá, legjobban csak ők ketten tudák. Ama sze-
rencsés csatákban, melyeket Mátyás 1477-ben vívott,
mint paracsnok Kinisy is egy válogatott lovascsapatnak
állott élén. Mátyás 17,000 harcost szőlített fegyverre,
s Győr alól kiindulván, Ausztriát zápor gyanánt lépé el.

Hainburgot Trautmansdorfot s Berchtoldot csak-
hamar elfoglalván lovasait Bruck alá és a Lajta mentére
meneszti, hogy Ujhelytől Bécsig pusztítsanak, maga pe-
dig Bécs alá sietett; Frigyes a birodalmi fővárost már
ekkor elhagyá, s kevesed magával elsőb Krems, utóbb
Linzbe menekült. Mátyás hadait nagyon is szétosztván,
maga is lehetlennék látá az említett helyek bevételét.
A hidakat azonban s a bejáratokat elállja, az elsajátít-
ott helyeken örcsapatokat állit; hogy a benlevőket az
ostrom folytonos félelmével rettentse. Maga erre felső
Ausztriának indul, s Pray szerint 70. várat ejt birto-
kába. Csak Linz szolgált még menhelyül a császárnak.

Kinisyt Krems alatt találjuk. Némely történészek
szerint Krems és Stein meghódoltak duló fegyverének,
mások a dolgot e rendben terjesztik elő:

Pálnak csekély ereje levén, nem messze terjesz-
kedheték; meggátolni sehogysem bírta, hogy Zvetlers
részéről a megszállottaknak eleséget ne juttassanak.
Kinisy tehát hadi cselhez folyamodott volna, s Linte
Bernard állítása szerint a helybeli zárdá apátjához ira-
tot bocsát, melyben őt arra iparkodik bírni: hogy es-
küdjék hűséget királyának em. ereivel; mintha e lépésre
eleség hiánya kényszeritené. Kinisy remelte, hogy e
lépéssel a város hódolata könnyebben kieszközölhető.

Az irat így hangzott volna: Kinisy Pál és Zelényi
János stb. vezérek intünk, hogy ezeket megkapván,
minden a zárdához tartozó hiveitekkel egyetemben hoz-
zánk siessetek hódolatot tenni: ellenkező esetben ben-
neteket sulyos módokkal kényszeritendünk, stb. stb.

Az apát a császár hive levén, sem ettől elállani,
sem az ellenséget megbántani nem akarván, a válasz-
szal jó időig hallgatott. Kinisy beleunván a várako-
zásba, keményebb hangon üzen az apátnak, sőt tüzzel és
vassal fenyegetőzik, ha előtte meg nem jelennek.

Mig ezek így történnek, a dolog más fordulatot
nyer; 15 napra t. i. a vezérek tudta nélkül fegyver-
nyugvás létesítettik, s midőn a földást Kinisy legjob-
ban sürgeti, megérkeznek Mátyástól a követek, kik az
ostrom felhagyását megparancsolják. A fegyvernyug-
vást béke követé. melyet a pápa, Beatrix, s a velen-
ceiek eszközlének: tartván t. i. attól, hogy ha a ke-
resztény fejedelmek egymás közt folyvást háborúskod-
nak, a keresztény határokat Mahomed annál könnyebben
dulhatandja. Megkötöttvén a béke Mátyás Pozsonba
sietett, Kinisy is, kinek neve hihetlen csekély ereje
dacára is, a kremsieket oly soká tartá rettegésben,
jól kifáradt csapataival együtt hazájába sietett.

Frigyes, noha sulyosan nyomták őt a békepontok,
mégis szívesen irta azokat alá; részint mert veszedel-
mes hadjárataiba Mátyásnak beleunt, részint mert bel-
forrongások is készteték arra.

Mátyás egy oldalon most már pihenésnek adhatta
volna magát, de mint előrelátó férfiú inkább latra ve-
tette a bekövetkezhető esetlegességeket, szinthyogy a
kinálkozó békeperceknek mohón hajolt volna meg, mint-
ha belátta volna, hogy erejét a belviszonyok miatt fel-
forgácsolván, a kancsal szemmel néző ozmán által igen
könnyen megtámadtathatik. Erejét tehát rendbe
sőt hogy körmös ellenének kellő esetben

szegülhessen ellene: Kázmérral a lengyel királylyal is békességre lépett, ez megtörtént 1479-ben a hazának nem csekély hasznára.

Már ekkor nagyban jelentgeték, hogy a török 100,000 harcossal fenyegeti Erdélyországot.

Mátyás e hirre frigyeseit is felszólítja segélyadásra, azonban mindemellett is több történelmi adat őt inkább arra figyelmeztet: hogy hivei és saját erejébe helyezze reményét inkább, sem mint a külföld adhatandó segélyére támaszkodjék; különben is az ellenség már utban volt, a segélyt pedig még kérni sőt nógatni kellendett. Hát még a mentegetőzés, vagy legjobb esetben a távollás?

Most váratlan ama hir terjed el, hogy Ali bég 60,000-nyi harcossal Szemendrián keresztül Gyula-Féjervárnak tart, tűz s vassal elpusztított mindent mi utjába esett, a szerencsétlen foglyokat rabszjira füzte, s mindenfelé diadallal nyomult előre. Erdély kormányzója akkor Báthory István volt, barátja pedig a már akkor temesi bán Kinisy Pál; amaz a közel veszélyről tudósítván, barátját azonnal értesíté, maga pedig a székely, szász és oláhokból csapatokat gyűjtván, a gyújtó és fosztogató ellenséget figyelő szemre veszi: vele mihelyt elég ereje és ajánlatos alkalmá leendő, férfiasan meg is ütközendő; mert arra bizton számíta, hogy Kinisy megjelenend, s ellenkező oldalon veszi tűzbe az ellenséget.

Kinisy hallván a mondottakat, bajnoktársa, de legkivált a testvér Erdélyország fölzsabadítására harcosait azonnal talpra állítja, s Erdélyországba siet. Ali bég már ekkor maga is megeléglővén a pusztítást és foglyók tömegét, vissza felé tartott. Utjában hallja, hogy Báthory tőle nem messze, s pedig csekély erővel a Kenyérmező körül tanyázna. Külömben is csatát ohajtván, s a magyar erőt is megsemmíteni kívánván, feléje siet; s miután a roppant zsákmány megőrzésére néhány ezeret hátrahagy, egész erejét Báthory ellen fordítja.

Báthory hallván a történeteket elsőbb is misét szolgálat, megáldoztatja minden harcosát, s megesketi mindegyikét: hogy a vezér parancsa és tudta nélkül semmit, mit pedig ő parancsoland, a halálig pontosan megteendik; erre kezet fogtak, egymástól elbucsztak, s mint bajnokhoz illik, elszántan állottak csatarendbe. A tény méltósága s az eredmény ritkasága megkivánja, hogy a dolgot Bonfin jellemző szavaival adjuk elő.

A vajda látván embereinek készségét, csatarendbe állítja őket, maga a vasasokkal a középben foglal helyet, s háta mögé is jó csapatot állit.

Csapatái különféle nemzetekből állván — nem tartá tanácsosnak egybevegyíteni.

Az első megtámadást a szászok, másodikat az oláhok követelék, végül maradtak a magyarok, székelyek. Most megkezdetik a csata, vele a mészárlás, a véraratás. Az első megtámadást vitézül verték vissza a szászok, a törököket t. i. viznek vervén, közülök többen befuladtak. A második és sokkal vérengzőbb támadást a százsor csekélyebb számu szászok kiállani

nem bírván, vagy felkoncoltattak vagy az oláhokhoz menekültek; mire előugratnak az oláhok, s a győzelemittas muzelmanokat derekasan elverik nemcsak; hanem a közel folyónak úzván közülök több százat befulasztanak.

Az ömlő ellenártol már a másik szárny, a székelyek is keményen nyomattak és apritattak; ezalatt a szászok és oláhok már majd egyáltalig lemészároltattak. Már csak a vasasok, s az utócsapat állott. De sokkal erősebb, tizszer számosabb még az ozman, noha annyia küldte is Allah keblébe lelkét, hogy a Maros vize, valóságos vérszínben látszaték úzni. Már a két szárny csaknem teljesen megsemmítették, csak a tartalék, a menedékre tartott maroknyi csapat vala még hátra.

A vajda még most sem borzadt vissza, még most is remélt, de már csak Kinisy megérkezésében. Csatasorba állítja tehát minden használható erejét, első ránt kardot, első rohan az özönlő ellenségre, de ő is, lova is azonnal megsebesítettvén mindkettő csakhamar lerogyott. A harcosok egy része elborzadt, de még csatázott, a másik kétségbe esett, s a közel hegyekre gondolt, s csak védte magát. A mondottakat a szemekből olvashatá a vajda.

Összeszedi tehát roskadó erejét, s felkiált: „Ki Isten, a b. Szüzért s a hazaért harcol, miként félhet a veszélytől? vessétek el tehát a félelmet, s engem erős lélekkel kövessetek — már ekkor más lóra emelteté magát — nincs harc — mond tovább — seb nélkül, a jövő szurást lovam fogja elkerülni, higyetek nekem ez uj győzelemmel fog visszahozni!“ Most ismét neki rohan a töröknek, ő oly bátran, harcosai oly lelkesült erővel, mikép ez uj támadás az ozmán előcsapatait teljesen tönkre sújtá.

Maga Ali bég is elborzadt a csonka hullák láttára; roppant haragra gyul, s úgy pihent lovas csapatot küld az élethalálra küzdő vajdára. Az ujult csata ismét kimeríté a fáradt magyarokat, a szárnyserégből már alig leheté valamit látni, földön aluvá már nagy része örök álmát; már az őrcsapat-állomás vált viadaltérré, ember ember ellen, vezér vezér ellen harcolt. Az ember-aratáson tort ült az életszomjas halál!

Báthory testén hat seb tátongott, hogy agyon nem tiportatott a tornyos hullák nyujtának menedéket; az életben maradottak csak már azért harcoltak, hogy mint vitézek hulljanak el. Az égen komoly felhők csoportosultak össze, hogy a vérborította hős arcokat ne lássa a nap.

A muzelman már teljesnek hitte a diadalt, és erősen hitte, hogy a 30,000 rabláncra füzött keresztény foglyot akadály nélkül viendi ama földre, hol a két-szarvu ember halálig gyötörtetett; a foglyok a kemény őrizet alatt Balaméron hagyattak vissza.

(Folytatás következik.)

Rövid útjegyzetek.

(Folytatás.)

A Mehádia és Orsova vidékéről vagy is az alulról gőzhajon érkező utazókat a vasútvonal bejárva azok azonnal tovább haladhatnak; holott az ellenkező oldalról érkezők azt másnapra bevárni kénytelenek. Megtörténhetik gyakran az is, hogy kellemetlen időtámban más falvakból különben ide siető szekerek hiányában, melyekkel az egy órányira fekvő Fehértemplomba sietve magokat kényelmesen elhelyezhetik, a be nem szállásolhatóság kellemetlenségeivel találkozáva a 18 órai várakozás úgy tűnhetne fel az utazó előtt, mint a hét száraz esztendő. Hírlik mintha nagy harmincad építtetése volna tervben a Dunán túl folytatandó és Sztambulba vezető vasút létesítése következtében. Ezen állomás az Oravicáról a gőzhajók számára ide szállítani szokott kőszén rakhelye; és miután jól készített kőszén a kőszén szállítási költségei szekereken felülmúlták az e célra építtetett vasútvonal költségeit: létesült néhány év előtt a bázias-oravicai vonal. A vasúton Fehértemplomon át Jassenovára érkezők, hol a jobbra fekvő Oravica felé utazók számára más vonat készen áll mely azonnal tova robog. Oravica a bánági bánya városok között első helyet foglal el s majdnem félmérföldnyire a hegyek között elterülő egyetlen hosszú utcából áll; egyetlen keresetmódja néhány kereskedő és iparüzőt kivéve, a bányászat. A hegyek rengeteg erdővel borítvák, a vidék a faneműekben gazdag. Ha fölfelé utazunk Jassenován nagy akadályokkal találkozunk; mert a temesvár-verseci vonattal ott találkozáva, ez az Oravicáról lefelé utazókat elfogadva tovább halad; a többi ott, hol jó formán nem is ebédelhet, kilenc órától délután négyig várakozással elmarasztaltatik, miglen a vonat Báziasról visszaérkezik. Ezt tudva nem Jassenovára hanem a közeli Fehértemplomig előfizehetünk és e szép fekvésű, tiszta, kikövezett és a szőlőhegyek tövében fekvő határvidéki város az utazót az unalomtól megóvjá. A szőlőművelés itt főfoglalkozás, és nagy ága a kereskedésnek és keresetmódnak. Katonai nevelő intézete szép épület és a városon kívül fekszik. Selyemgyárjai sok munkásokat foglalatostkodtatnak. Miglen az utazó az időt hasznosan tölti, a vonat is megérkezik. Négy mérföldnyire hátrahagyott távolság után előttünk Versec áll. Lakosai bor és gabonatermesztéssel foglalkoznak. Hegyi borai jók és elannyira keresettek hogy akójának ára öt forintról hétre rugott. Székhelye egy g. n. e. püspöknek. A három osztályú önálló alreáltanoda és tanító képezde a város költségén, dicséretére legyen mondva, létesült. E két utóbbi városban néhány hó előtt lövész társulat is alakult. A vasút megnyitása óta e városok elevebb és derültebb szint öltöttek magukra. A Bánágnak egy év óta elevebb élete, és mozgalmainak messze ható következményei városainkra szembeötölő befolyással vannak. A vasút iparos és kereskedelmi városainkat közvetlen szoros összeköttetésbe hoz-

za a nagy világgal. Ki a Bánágnak, úgy természeti mint ipar és kereskedelmi fontosságát ismeri; az ezen újabb vasúti vállalkozásokban csak kezdetét látja azon anyagi és szellemi haladásnak, melyre Bánág a bel- és külföld irányában hivatva van. Hogy ezen vállalatoknak jótékony és üdvös eredménye leend és egyzersmind hatalmas rugója a kereskedelem gazdaságát és iparnak, senki sem fogja tagadhatni; mert a természet ipar és kereskedés, és így az anyagi és szellemi közjó csak úgy virágozhatik, ha közlekedési eszközeink kedvezők. Mind ezek hatalmas tényezői leendnek népünk előrehaladásának, jóléte megalapításának és szilárdításának.

Boleszny Antal.

Levelezések.

Schvalbach, oct. 2-án 1858. Mióta a közlekedési eszközök könnyüése és gyorsasága a nemzetközi viszonyokat megváltoztatta, sokat valónak látunk és tapasztalunk, mit úkapánk még álomnak vagy bájolásnak tartott volna. Tehát mintha valamely bűvös vesző csapására, ahol akarom ott legyenek, elhagytuk volna a szeretett hazát, és Magyarhonból egyenesen Nassaubá röppítettünk volna, kezdjük a dolgot mindjárt Schvalbachnál.

Schvalbach, — vagy hogy ezt más hasonnevű falutól megkülönböztessük, — Langenschvalbach hol néhány hét óta, egy országszerte tisztelt főrendű család körében mulatok, a nassau hercegségnek Wiesbaden és Ems között, a Taunus hegyvidékén fekvő, vasfürdőiről és savanyuvízéről nevezetes, és számos idegeknek, — főleg pedig angolok-, oroszok- és lengyelektől látogatott városkája; 900' magasságban a tenger színe fölött, mintegy 2500 lakossal. Vidéke szép; levegője egészséges; forrásai, melyek közül különösen említendők: a Paulinenbrunnen, Rosenbrunnen, Wein- és Stahlbrunnen, úgy a víz mennyiségére, mint ásványi alkotórészeikre nézve, igen gazdagok; sok szénsavat, vasgálicot, sót, és ként tartalmaznak, különféle vegyületben, és erősítő, összehúzó felüdítő hatásuknál fogva jótékonyak mindennemű, tisztán gyengeségből származott bajokban. Dr. Henninger, kinek munkájából, — Schlangenbad und Schvalbach mit ihren nächsten Umgebungen, — kölcsönöztem azon adatokat, azt mondja: hogy a Weinbrunnen, mely kellemes borizéről neveztetett így, már a rómaiak által is használtatott Aquae vinariae usipetum-nak tartatik. A források lassanként mindig nagyobb és nagyobb hirre emelkedtek mig Schvalbach a 17. és 18. században, mint elsőrendű divat- és fényüzési fürdő, hol táncvigalmak, hangversenyek, dalművek, vadászatok, s az élvezet minden nemei adtak, culminatioja fokát el nem érte. Azóta hanyatlani kezdett, s már közel volt enyészetéhez, midőn a nagytekintetű Dr. Fenner v. Fenneberg újra fölkarolta, és mostani virágzó állapotára juttatta. Most

betegek és egészségesek által egyiránt látogatatik; mert hogy Kirchner szavaival éljek: „Hier stellen sich Gesunde genug ein, die nur des Vergnügens wegen kommen, und Halbkranke, denen noch Laune übrig ist, um treffliche Gesellschafter zu werden. Auch verspricht der Zufall wohl einen Humoristen hierher, der die Gäste mit seinen Geniestreichen ergötzt und die gemeinschaftliche Lust zu leiten versteht. Schon mancher Frankfurter wusste in dieser Hinsicht seine Rolle zu spielen, und sich in den Jahrbüchern der hiesigen Badewelt einen Namen zu erwerben. Auch fehlt es nicht an jenen gutwilligen Erdensöhnen, die, ohne es zu ahnen, die lustige Person für Andere spielen, und Stoff genug zur Unterhaltung geben.“

Csendesebb, de bájolóbb, s a természet szépségeiben még gazdagabb, az ide $\frac{3}{4}$ órányira fekvő, erdős hegyektől körülvett Schlangenbad; mely leginkább nőktől látogatatik, s Dr. Fenner és Hufeland állítása szerint azon tulajdonsággal bír, hogy a hervadásnak indult természetet fölüdíti, új erőre bírja, s az ifjuság szépségével ismét fölruhazza. Mennyi ok, hogy minél többektől látogatassék! — De nem csak nők keresik föl ezen gyönyörű és kényelemmel kínáló magányt: vagynak férfiak is, kik noha már hatvan körül járnak, a fehér hajjal is fiataloknak szeretnének látszani. És mért ne? gondolják magukban: hiszen rózsák a havasokon is teremnek. I. Friedrich landgróf, később svéd királyról mondják, hogy ő évenként 4000 korszóval vitetett ezen becses vízből, toilett asztalára. Azóta Schlangenbadot több fejedelmi családok is látogaták.

Vessünk most egy pillanatot hazánkra, és kérdezzük: honnan van az, hogy a mi fürdőink nem oly látogatottak mint a külföldiek, holott ásvány vizeink gazdagsága, különfélesége, és gyógyerejére nézve, Magyarország Europa bármely tartományával mérkőzhetik; a vidék szépsége pedig fölöslegessé tesz minden dicsőretet? . . . Onnan: hogy külföldön a fürdővendégek kényelmére és élvezetére sok igen sok gond fordítatik; nálunk pedig kevés, igen kevés, vagy éppen semmi. Azért, hogy valaki az élet legelső szükségével is küszködjék, poloskás szobában szállásoljon, — ha még is szállást kap, — rongyos pamlagon üljön, piszkos kádban fürödjék, drága pénzért rosz eledelemben és még rosszabb szolgálatban részesüljön, azután pedig egész nap otthon unatkozzék, vagy ha sétálni tetszenék, a napon és a porban magát agyon izadja, vagy árnyat keresvén tüskén bokron átugráljon; bizony nem fog senki 30–40 annál kevésbbé száz és több mértföldnyiről eljönni; hogy zötyögős utainkon, mielőtt még a fürdőbe érkeznek, lelkét kirázassa. Nálunk alig várják a vendégek, hogy minélelőbb megszabaduljanak, és augusztus elején már mindenki haza takarodik; külföldön alig bírnak a megszokott kényelemtől és élvezettől elválni; úgy hogy ha az idő kedvező, mint például az idén, még octoberben is találnak fürdővendégek. Nálunk némely önérdéküket fölfogni nem tudó birtokosok, vagy inkább tudatlan és lomha gazdatisztek, kik csak hasznot szeretnének huzni

mindenből, anélkül hogy költeni is akarnának, mindent elkövetnek, hogy a vendégeket elvadítsák; külföldön, — hogy őket oda édesgessék.

Drezda július hónapban 1858.

(Folytatás.)

Feladatát remekül teljesítette, ki egyébiránt építő nagy tehetségének az 1837 — 41. évben alkotott remek színházépületben, csalhatlan bizonyítványát adta volt.

Az új-muzeumban Semper a Zwinger modorát szilárdságban, egyszerűségben s öszvegében nemesítve alapjaiban fentartotta, s azt mai ízlésünkkel öszhangzásba hozta. A 450' hosszú épület déli oldala a fő homlokzatot képezi. Közepén romai győzelmi kapu modorában nagyszerű kapuzat van, három bejárással. Plasztikai ékesítése a két homlokzatnak, kétségtelenül fő díszét képezi az épületnek, és Ritschel meg Hähnel ismert jelességű drezdai szobrászok alkotása. A szoborművek öszvege a déli s északi oldalra felosztva, az embernem fejlődése történetét, különös tekintettel a művészeletre tünteti szembe; miből a gazdagabb déli részre a keresztény romantikus, a komolyabb északi oldalra pedig a régi kor jutott. A déli oldal szobrász műveinek Hähnel, az északinak Rietschel dolgozta ki tervét, azonban a műveket mind a két oldalhoz felváltva készítették.

A szoborművek, s alkotóikat vezető eszme hosszas leírása helyett, a sok közül Dürer, Rafael, es Michel Angelo alakjait említem, kik átgondolva, s valóban találólag jellemezve tűnnek a néző szemébe.

Első emeletében az épületnek A. és N. bettükkel jelölt két szárnyteremben Rafael és Holbein Madonna-képei vannak felállítva.

A Madonna di San Sisto félre-tolt zöld függönyök rejtélyéből jelenő kinyilatkoztatás, vagy szétoszlott felhők közepén világító nap gyanánt, állva jelenik meg az ég királynője, világos felhőzeten, és karjaiban a Krisztus gyermeket tartja, ki az üdvnek a világ minden nemzedékére kisugározatására van hivatva. Angyalkör gloriája világos kék színben övezi körül, a méltósága érzetében is igénytelen. Jobb oldalán szent Borbála térdel, kezeit mellén keresztbe tartja, s szendén le felé tekint, mintha a földiekért esdeklését jelentené. Balra ugyancsak az embernemért könyörgő szent Szixtus pápa fehér tunikában, aranykelme palliumban térdel, tiarája látszik a karzaton. Végre alul, karzatra támaszkodva két angyalkát szemlélünk, a gyermeki ártatlanság élethű kifejezésével. Ennyiből áll a festmény külalakjának leírása, szellemi részét leírni lehetetlen.

Förster tanár Nemetország kincsének nevezi ezen Madonna képet, azonban az nem egyedül Nemetország, hanem a civilisált világ kincese, melyhez mint Mekkába a hívők ezerekenként szarándokolnak évenként bámuló idegenek, a világ minden részeiből. És valóban, a Madonna világra ható hírének tulajdonítható nagy részben: hogy a kedélyes Drezdát, főképp nyári szakban, idegenek annyira látogatják, hogy a város saját jellegéből mintegy kivetkőzve, idegen telep színezetét ölti magára.

Passavant nagyhirű életírója Rafaelnek, ezen Madonnát a valóság országába átvitt álomképnek nevezi. S valóban ábránd fogja el valónkat vele szemközt, mely a költészet régióin tul álmak, s ábrándok régióiba ragad. A művészet megható hatal-

mát festménnyel még soha annyira nem éreztem, mint Rafael Madonnája szemlélésekor. Rafael kedvese szőke volt, ennek vonásait, mint több más festményén, úgy a piacenzai barátok számára ecsetelt Madonna-képén, magasztosított kifejezéssel, megörökíté.

Utánna mások is szökének festik a szent szüzet, s ez most annyira szabályszerűvé lön, hogy a szakavatottak közt erősen áll a vélemény, miszerint kede, felmagasult, és még is igénytelen Máriát, minők a rafaeli Madonnák, csak szőke nő alakban lehet igazán festeni. A kép becsét annak bámulatosan jó karban létezése, mely a pemecs vezetést is látni engedi, sokat öregbiti.

Az új muzeum jobb oldali szárnyteremében ifiabb Holbein János Madonnája méltó társa az előbbennek. Az olaszfestészet a képzelődés szülöttje, költői felfogás, szeretetre méltóság, és kecs által kitünő. Ezek más nemzetek festészetétől megkülönböztető sajátosságai. A német festészet ellenben, a természet nagy iskolájából származott, lelkiismeretes pontosság, alaposság, s a jellemek sajátos egyénítése különböztető jelei. Holbein bár Angolországban, 8-ik Henrik udvarán töltötte ideje nagy részét, és művészeti tevékenységét ennek szentelé, német vala nem csak születésére, de különösen művészetére nézve. A művész nem szülőföldre, vagy tartozkodási helye, hanem művészeti iránya szerint nyeri nemzetiségi jellegét. Holbein művészete egészen német volt. Madonnája az átgondolt alaposság s egyénítés prototypusa. A képen Mayer Jakab bazeli polgármester imázva térdel családjával együtt a szent szüz előtt, ki a Krisztus gyermeket kezeiben tartja.

Mig Rafael a rögtönzés költői szeretetreméltóságával, mely lángelméket gyakran ragad magával, előleges tanulmány, s előrajz nélkül, mintegy rögtön festette Madonnáját, addig Holbein, ki Angolországba menetele előtt, Bazelban Mayer polgármesternél tartozkodott volt, alaposan és lelkiismeretesén, mit ügyes kézben rendesen siker koronáz, előrajzát készítette előbb a kiviendő képnek, melynek ohajtása szerint tökéletes bevégezésére tehetségében akkor még nem bizott.

Mayer harcias kilátások miatt félt, hogy övéivel együtt

nem sokáig fogja élvezhetni, a békés, nyugalmas idők áldásait, a politikai ég láthatárára mind inkább sötét fellegek tornyosultak, az ő, s családja nyugalma feldúlással fenyegetők. Ily helyzetben önmagát, s övéit a szent Szüz oltalmába ajánlva szemlélni kívánta egy képen, mely családja menedékét képezze késő utodai előtt. Évek eltelte után, midőn Holbein művészete fénypontra jutott, Angliából egy időre honába visszatérve, festette azután a képet, melyen a forró áhitattal, és benső hittel párosult művészi tökély, és szépérmőség a szent Szüz alakját teremtette.

Mayer aggályos előrelátása szerint családi helyzete valóban sokat változott volt. Holbeinnak Angolországban időzése alatt, Helveciában nyugtalanságok támadtak. A polgármester családjával együtt lakhelyéről menekülni kényszerült. Végre visszatért ősi lakhelyire, de menekülésében őt teljes számban követő hozzátartozói, nem térhettek vele mindnyájan vissza.

Nője elhalt volt. Holbein távozásakor 18. éves, s időközben katona szolgálatba lépett fia, sebesülten, betegen jött atyja karjaiba vissza. Leánya Krisztina bimbóbul rozsává fejlődött Holbein nőjévé, s így Mayer a művész ipjává lön, kinek előrajzát menekülése közben mindig magával hordotta. S a változott családi körülmények dacára, elmúlt boldogságára eleven visszaemlékezéséül, a képnek ezen előrajz szerinti kivitelét ohajtotta. Fia Hóbert eleven friss ifjúként van festve, alakján a leendő férfiu szépség tükrözi magát. Térdelő helyzetében kezét a család legifjabb sarja, egy szép, s arany hajfűrtös fiúcskán nyugtatja; kit a művész mez nélkül ecsetelt. Mayer a lelkileg tiszta férfiu, becsületes pillantásával, és vallásos mélységével vonzó hatalmat gyakorol a szemlélőre. Nője Anna, nem eszményképe a szépnek de jó, nemes, és jámbor, családkör boldogítására hivatott. Utánna e szent Szüzhöz legközelebb férje huga térdel kinek arcát, az idő szokása szerint, özvegysege jeléül, a kendő annyira elrejtí, hogy arckifejezését nem igen ismerhetjük. Pemecs vonásait végre legfinomabban ecsetelte a művész Krisztina szüzies alakján, kinek nejjél kijelölését a fejére illesztett arakorona mutatja.

(Folytatás következik.)

T Á R C A.

Az achemenidák utóda.

I r t a

T h ö b e y.

(Folytatás.)

A teremnek, melyben Orontabates és a többi urak voltak, aajtaja kitaratott a jövevények előtt, úgy hogy beláthattak oda még mielőtt beléptek volna.

Mennyi idegen férfi suttogá a hercegnő, nem fognak elárulni?

Perzsák ezek, szóló Ardesir büszke önérettel.

Parmys és Ardesir beléptek s Kozrev és Bérám követték őket.

Uram, kezdé Ardesir Orontabateshez fordulva, —

Te vagy Ardesir, az achemenida? vágott szavába Orontabates.

Az „Achemenida“ szónál Parmys meglepetve tekintett Ardesirra.

Én vagyok, felelt Ardesir Orontabates kérdésére.

Orontabates és vendégei e szónál oly mélyen hajoltak meg Ardesir előtt mint ily hatalmas büszke urak csak a király előtt szoktak.

Üdvözlek alacsony fedőm alatt, oh dicső achemenida, szóló Orontabates, és hálát adok Ormuzdnak, hogy alkalmat nyújtott Iran jövendőbeli királyának valamiben szolgálhatnom.

Ardesir nem tudott felelni s midőn véghetetlen zavarában körülnézett, tekintete Parmys örömtől sugárzó arcára esett.

Ardesirnak, a szerelem által fogékonyá tett lelke megérté ez öröm okát.

Ő szeret gondolá Ardesir, s örül hogy nem rangján annyival alul álló szeret.

És e gondolat annyira lelkesíté Ardesirt hogy e zavar mely érkekeit lekötötte, azonnal elmúlt.

Uraim szóló Ardesir elfogulatlanul, én nem érdemlem azon túlságos tiszteletet melyel irányomban viseltettek; én egy szegény földműves fia vagyok, s bár őseim királyok vol-

tak, azoknak trónját csak a ti segítségükkel küzdhetem vissza s ekkor én tartozandok nektek tisztelettel és hálával.

A perzsa urak egészen el voltak ragadtatva Ardesirnak kegyes és királyi modora által; és valóban Ardesir homlokán néhány perc óta királyi méltóság honolt; mi okozta e változást? mi tette e, néhány perc előtt túlszerűen, s szemérmes ifjút egyszerre nemesen büszke férfiúvá? A perzsa urak tiszteletteljes modora? vagy Parmys titkolt szerelmének felfedezése? mi azt hisszük hogy Ardesirban, midőn nagy urak által tiszteltetni s egy szép hölgy által szeretettetni látta magát, az önérzet ébredt fel.

Most Orontabates Parmyshoz fordulva szólt:

Szép hercegnő, üdvözöllek e házban melynek legnagyobb díszé magas jelenléted. Unokatestvéred zsarnoksága ellen ha megvédhetlek, boldognak fogom magamat érezni. Ormuzd segíteni fog, mert Ormuzd igazságos és nem engedheti hogy Irán legszebb virága letöressék.

Ez alatt a perzsa főurak kezét szoritottak Bérámmal és Kozrevvel. Ne csodálkozzunk azon, hogy ily nagy urak e szegény közharcosokkal úgy bántak mint magokhoz hasonlóval, mert ők Bérámot s Kozrevet úgy tekintették mint Perzsia jövődöbeli királyának első kegyenceit.

VIII.

Más nap reggel Ardesir még ágyában feküdt, midőn a háziur által számára kijelölt szobának ajtaja megnyílt s Orontabates lépett be két szolgától kísérve, kiknek egyike pompás öltönyöket, a másik fényes páncélt, sisakot s kardot tartott.

Ardesir, mondá Orontabates, tegnap testőri ruha volt rajtad, s ez nekünk roszul esett. Ne vedd kérlek többé magadra ama jeleket a szolgásnak, hanem fogadd el tőlem ezen öltözetet; s ha büszkeséged nem engedi hogy ez ajándékot elfogadd, úgy vedd azt mint az első adót, melyet királyának, leghivebb alattvalója fizet.

Köszönöm Orontabates; elfogadok mindent csak a kardot nem, mert kardom már van s azt Ormuzd adta.

Ardesir levette ágya felett függő kardját a szegről s kihúzta azt tokából.

Olvassad e nevet, szólt Ardesir a kard lapján lévő írásra mutatva.

Cyrus! kiáltá Orontabates a legnagyobb meglepetéssel, óh uram, hogy került hozzád e kard?

A földben találám, midőn atyám sirját ástam.

Hah! és ki merné most tagadni hogy téged Ormuzd szemelt ki, Perzsia felszabadítójául.

Orontabates távozott.

Ardesir pedig gyorsan magára ragadá a ruhákat.

Azon perctől kezdve, melyben az ifjú perzsa imádottnak a hölgyének arcán észrevette az örömsugarat melyből viszonyszerelmet magyarázott, a világ legboldogabb emberének érzé magát. Boldogsága nem hagyta nyugodni s midőn az álmatlanul töltött éj után vidoran kiszökött ágyából, szobája ablakának függönyeit felemelte s kéjes érzéssel szívta be a fris reggeli levegőt. Az ablak a kertbe nyílt s Ardesir eddig soha nem érzett örömmel gyönyörködött a viruló természetben. Ablaka alatt a föld legszebb éke, zománcos zöld pázsit terült el, finom homokkal behintett utak által, szeszélyes idomú darabokra szakítva; a szép gyepet százados élőfák szegélyezték. Minden fűszálon, minden falevelen harmatcseppek, e mulandó gyémántok, ragyogtak.

Ardesir egy perc alatt fel volt öltözve s most gyors léptekkel sietett le a kertbe.

Ardesir keresztbe font karokkal, boldog ábrándokba merülve, járt fel s alá egy hosszú fasorban. Egyszer midőn feltekintett, a fasor túlsó végén a hercegnő bájos alakját pillantá meg; Ardesir érzé hogy most elérkezett az elhatározó perc s ekkor ő, ki még néhány pillanat előtt telve volt boldog önérzettel, veszíteni kezdé bátorságát; színe elválto-

zott s tagjaira ólomsúly nehezedett, lábai megtagadták a szolgálátot.

Gyermekes féltékenység, gondolá Ardesir; miért tétovázok, mitől remegek? ha büszkén s megvetően felelné a hercegnő! óh de inkább eltűrök mindent, mint e kínos bizonytalanságot.

Ardesir összeszedé minden bátorságát s gyors léptekkel közeledett a hercegnőhöz.

Ily korán hagytad el nyughelyedet, úrnőm, hogy a természet gyönyöreit felkereshessed? még alig pihenhetéd ki az út fáradalmaid.

Engem a szabadság boldog érzete nem hagyott nyugodni, felelt Parmys, és téged Ardesir, ki oly önfeláldozón osztád velem az út fáradalmaid, mi zavart fel álmodból, mely annyi, kemény földön s szabad ég alatt töltött éj után, bizonyosan édes volt.

Engem, hercegnő, az öröm nem hagyott aludni. De úgy hiszem hogy ezen öröm hiú, soha be nem teljeshető reményen alapult.

Mi volt ez öröm oka? kérde Parmys s midőn Ardesirt tétovázni látta, szemrehányólag folytató:

Hogyan, Ardesir, te nem akarsz beavatni titkodba, te nem érzed bizalmat irántam? érdemlem-e én ezt, én ki első találkozásunknál oly nyílt s őszinte voltam irántad.

Oh hercegnő, mondá Ardesir remegő hangon de ragyogó szemekkel, tegnap az öröm kifejezését véltem észrevenni arcodon, midőn meghallád hogy királyi vérből származok; ez vakmerő reményeket költött bennem: megnyilni hittem ekkor egy boldog világnak kapuját, melyet előttem örökre zárva maradónak tartottam mindaddig. Oh hercegnő, ha csalatkoztam, ne sujtsad megvetéssel a tévedőt.

A hercegnő lilionkezeivel fedé el arcait melyek a percben a legetébb pirral égtek. Parmys most midőn az akadály, melyet Ardesirnak, mint ezelőtt hitte, alacsony születése okozott, most midőn e szerelmének útjában álló akadály el volt hártva, most megbánta és szégyelte hogy az által vissza hagyta volna magát riasztatni.

Nem csalatkoztál Ardesir, rebegé Parmys, de szólj, megbocsáthatsz-e egy nőnek, ki ha nem fedezte volna fel hogy akadálynak vélt alacsony születésed nem létezik, hiúságból és büszkeségből nem csak saját de talán jöltevőjének boldogságát is képes lett volna örökre megsemmisíteni.

Oh hercegnő —

Ennél többet mondani nem volt képes az ifjú, ki most a hercegnő lábaihoz borulva, megragadá annak kezét s forró ajkaihoz szoritá s megcsokolá azt, és megcsokolá százszor.

Ardesir, szólt a hercegnő, ki eddig szóltanul s remegve engedte át kezét a boldog ifjúnak, Ardesir kelj fel, Orontabates közelit, már észrevett bennünket.

Ardesir hirtelen felszökött. Néhány perc múlva közöttök állott Orontabates.

Ne pirulj azért oh szép hercegnő, szólt Orontabates tiszteletteljes meghajtás után, hogy szíved titkát felfedezve látod; mert a férfi kit szeretsz, méltó hozzád. De sajnálom hogy boldogságtokat szomorú hírral kell zavarnom; kastélyom partharcosoktól van körülveve, kiknek vezére, Bassakes az eunuch, a király nevében bebocsátást követel. Parmys és Ardesir elsápadva tekintettek egymásra.

Oh Orontabates, kérlek mindenre mi a vitéz perzsa nemzet előtt szent, ne hagyjál vissza hurcoltatni tömlöcömbe, most midőn az még tiszszerte iszonyúbb volna mint ezelőtt, szólt Parmys egy tekintettel Ardesirra.

Orontabates, mondá Ardesir, várad falai tömörek s magosak, de ha még is kárt tudna bennök tenni az ellenség, Ormuzdra mondom, tiz ily várat adok ha beteljesedik a mágusok jóslata és elérem a magas polcot melyre Ormuzd szánt.

Igazad van uram, váram falai magosak és erősek de nincs kit állítani reájok; csatlósaim legnagyobb része most szedi be falvaiban az adót s jelenlévő barátaim lovászaival

együtt alig van a kastélyban hatvan férfi. Legfeljebb három óra lefolyta után felhúghat őrizetlen bástyáimra az ellenség, melynél ostromhágcsókat is vettem észre.

Ha most szakítanak el tőlem, mormogá Ardesir fogai közt, hah! megvívok egymagam ezer parthtal.

(Folytatás következik.)

Irodalom és művészet.

Ács Károly az oláh népköltészet magyarításának első füzetét adta ki ily cím alatt: „Virágok a román (oláh) népköltészet mezejéről.“ Előttünk, kik az oláh néppel részint keverve, részint annak szomszédságában lakunk, kik századokon át velünk hasonló történeti viszonyokon mentünk keresztül, különös beccsel bírhat e gyűjtemény, de ha ritkábban is jönnénk velük érintkezésbe, meg kellene vallani, hogy az oláh népköltészet a gyöngéd érzelmek, a föllengző eszmék valódi kincsét, és vonzó már csak azért is, mert minden népies eredetiség érdekes a mivel ember szemében. Midőn Schott Arthur és Albert urak szép gyűjteménye: *Walachische Märchen*, Cottanál megjelent, valóban némi irigységgel néztünk rá, mert már ismét másoknak juttattuk az elsőséget, hol nekünk illett volna előlépni. Schott urak ezen meséket többnyire Oravica tájékán, és általában a bánási bányavidéken összeszedték, hol ők sokszor ismert személyiségek, mint Niuny Fridolin, Maderspach Lajos, gróf Bissingen Nándor urak segélyének örülhettek. Reményljük hogy Ács Károly ur az oláh mesevilágra is kiterjesztendi figyelmét, és irodalmunkat avval is meggazdagítandja.

Galetti jeles geographiai s statistikai munkájának árát Hartleben kiadó 8 ft. 30 krról 5 forintra szállította le. Figyelmeztetjük közönségünket hogy a magyar kiadás sokkal jobb a németnél, miután Falk Miksa jeles hazánkfa Galetti XI-dik kiadását oly szakavatottsággal átdolgozta, hogy ezt most a legjobb magyar geographiai munkának nevezhetni.

Megjelent Fuxhoffer Damian Monasteriologiájának első kötete. Átdolgozta Czinár Maurus könyvtárör Pannonhalmán; kiadja a Szent István társulat. E kötet előfizetési ára 2 ft. 30 kr. bolti ára lesz 5 pft.

A magyar akadémia nyelv- és széptudományi osztálya f. h. 11-én tartott kis gyűlést, melyben Czuczor Gergely jelenté, hogy a nagy akadémiai szótárt, 13 évi szakadatlanul folytatott munkásság után a „zsuzsok“ szóig befejezte, és érdekes előadást tartott az itt követett elveiről. Ha Czuczor egyes cikkeit a szótárnak átdolgozni is készül ezen megbecsülhetetlen kincs reménylhetőleg nem sokára köztulajdonná leend. Utána Henszelmán Imre lépett a szószékre, s francia és goth stylről szóbeli előadást tartván, ennek folytán kimutatta, miszerint a kassai nagy templom építője Willardhannecourt francia architectus volt. Ezen hires építőmester, ugymond, sok ideig tartózkodott Magyarországon s viszonyban állott magyarországi szent Erzsébettel. Ugyancsak ezen Willardhannecourt építette a cambrei templom chorusát is, mire Szent Erzsébet pénzt is adott. A cambrei templom styljére nézve az átmeneti korszakba esik és sok ideig nem tudatott, hogy valóban mily stylben épült legyen az. A mi a kassai templom styljét s egész alkotását illeti, leginkább hasonlít az a breimi templomhoz (Brem egy kis város Franciaországban), mely a 12-dik század emlékei közé tartozván, egyetlen tünevény Franciaországban, mint melyben az axisok parallel vonalban vezetvék. Ezen templomot szintén Willardhannecourt építette, és ily stylusu templom csak három van e világon, u. m. 1. a breimi, 2. a trieri, 3. a kassai templom. A breimi templomban ugyanannyi kápolna és támok van mint a kassai oatedrálban. Elrendezése ugyanaz szintén, a mi emennek. Az előrebocsátottakból azt következteti, hogy Willardhannecourt V-dik István hívta be Magyarországra 1260—70 között, ugyanazon időben, midőn az külön hercegi hatalommal ked-

ves városában Kassán lakott. Az említett kassai templom Henszelmán terve szerint ez az ő felügyelése alatt restauráltatni fog. — Végre Toldy Ferenc akad. titkár a debreceni legendariumról értekezett.

Heti szemle.

— Nógrádban is megpendült a gazdasági egylet eszméje s annak legbuzgóbb támogatója gr. Crouy Kelemen Nőtincsen.

— Rio de Janeíróból írják a Magyar Sajtónak, hogy báró Alvinczy László honfitársunk, ki 1849-ben odahagyta a hazát öngyilkossággal végzé ott életét, még pedig egy Donna Elisabetha Emilia Ramond-Penchtter nevű szép, gazdag, de különben hozzá nem méltó nőért. Midőn Alvinczy azon véleményre jutott, hogy e világon többé már nem élhet, nászköntösébe öltözött, égő szivarral szájában, bérkocsiba veti magát, és a San Joao Baptista nevű sírkertbe, hol Birányi honfitársunk tetemei is nyugosznak, indul, és ott egy pisztoly duranással megszakitá éte fonalát, épp azon órában, midőn esküvéseknek kell vala történni.

— A magyar kertészeti társulat alapszabályai felsőbb helyről megerősítve leküldettek. A társulatnak f. hó 9-ig van bejelentett 830 rendes tagja, ezek után 2160 ft. alapítványban s 2382 ft. éves jövedelmekben biztosítva.

— Almáson Lakatos János részegen haza menvén, feleségével porlekedésbe jutott, mire 3 holtanapos gyermekét oly erővel csapta a földhöz, hogy annak feje több darabokra szétzúzódott.

— Kulini Nagy Benő pályadíjt tűzött ki a legjobb vers-költevényre, melyben a Napkelet mellett megjelent „Mátyás az igazságos“ című történeti kép magasztos tárgya méltóan megénekeltetik lantos vagy elbeszélői költeményben. A pályaművek f. évi november utolsó napjáig a Napkelet szerkesztőségéhez beküldendők. A pályadíj 10 darab arany.

— Ez évi augusztus 26-án Rio de Janeiro olasz opera színházában lépett fel madame Lagrange, ki 11,000 p. forint havi díjjal, szabad lakás, nyári lak, és két rendbeli hintó fogat mint járuléka díj, és egy jutalom játéki bevétel mellett, négy hónapra kötött szerződést. A hírlapok az előadás köz-hírré tétele alkalmával egyszersmind tudaták, hogy ez uttal madame Lagrange a zongora melletti éneklés alkalmával — a sevillai borbély harmadik felvonásában — magyar nyelven fog egy áriát énekelni, mely számára „pelo maestro Francisco Erkely“ által lett szerkesztve. E hirdetés sokakat csupa kíváncsiságból is a színházba csalt, mert hisz mióta Dél-Amerika áll, magyar énekhang, nyilvános színi előadásban még nem rezgett a leget. Az énekesnő a magyar ária éneklésekor virágfüzérekkel minden oldalról el lett halmazva, s az ismétlésre kényszerítve. A virágfüzerek nem csak a derék énekesnőt illették, ki a magyar zene szerzeményt a tengeren túl is bemutatja, hanem Erkel Ferenc honfitársunkat is, ki bár birna Donizetti vagy Rossini termékenységével, hogy a világ ismerné a magyar zeneiskolát alkotó gazdagságát.

— Melencén folyó hó 9-én egy, közkártékonyságúrol ismert egyén kukorica lopásért bevádoltatott. A csendőr hozzá ment házkutatást tartandó, mit a vádlott látván, lármás szitkokkal és vasvillával rohant a csendőrré. Az utóbbi fegyverével mindig félre verte a rá irányzott szurásokat, miért a bűnös megdühösödött, és a csendőr intő szavai dacára végecsapásokat készült ellene mérni. Az utóbbi élete veszélyeztetését látván, fegyverét elsütötte, minél fogva a vádlott 3 óra múlva meghalt.

— Nagy-Kikindán legközelebb egy B. L. nevű iparlovag csipetett el, ki két vaspályai utazótul Szegeden szabadjegyeiket elorzá. Midőn B. L. zsebeit kimotozták, többféle hamisított okmányokat is találtak nála. Iparlovagunk előbb vaspályai mérnöknek, utóbb gróf Beldynak, végre kilépett katonatisztnak adta ki magát.

— Écskán a vadaskert kerítésén idő folytán egyes helyek